

превирања, обамрлости и крајње осамљености: „Боје се у зрцалу гасе / Ни лик нам одраз не враћа. / Нико да засветли, нико да се спасе.” Опстаје само тиха жеђ за просветљењем, неким прозраком поноћног сунца, буђење духа који се усмерава ка стању вечне жудње и наде у стапање са Богом и божанском љубављу. Таква светлост у свеопштем мраку била би утеха и повластица коју већ сугерише „Чекање”, кључна песма овог циклуса.

Несумњиво, уз поменуте и многе друге антологијске песме лако налазимо у сваком од пет циклуса, потврђујући песника као мага певања и мишљења из једне аутентичне оптике, искуства које не мари за вештачком артифицијелношћу и пролазним стилско-језичким експериментима. Песник иде за својим надахнућем у градњи експресије чисте песничке слике, склапајући појединачне песме и циклусе ритмично усталасаних стихова, да би збирка добила смисаоно разрешење завршним циклусом „Ситости рукописа”. Особито песмом захвалницом, која све узвисује и поентира молитвено-химничним тоном: „Господе, не одврати лица свога”.

Због оваквих песама, не можемо се отети утиску да страницама књиге *Међу њим* не „промиче време кроз разједено сито” узалуд већ делотворно. И сам „живот је смртоносан”, на свој начин луцидна је сублимација пређеног и слуђеног пута, пада и винућа у стиху опроштајне љубавне песме „Мегу” (циклус „Потков за олују”). Без сувишног описа у мало речи изобиље значења – довољно да се изнова поверује у моћ илузије поезије, која изгреје песничком сликом из облака туге судбине, и блесне из слојева древног „рудника светлости језика” да нам нешто важно и заборављено каже. Да блажи топлином самилости „трску која мисли” у хладној крхкости света, који није нам дом. Песник Радосав Стојановић на послетку и стихом песме „Моје туге” подсећа: „Јер овај свет је на тренуцима ведрине саздан.” Ако најбоља поезија и даље остаје огледало душе и разлог одржања живота, онда је она, пре свега, дар језика. Разодевање рањивости људског срца као властито послање певања, подразумева се.

Милуника МИТРОВИЋ

КА АТАРАКСИЈИ

Симон Грабовач, *Дубока тишина*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад 2021

Лице књиге тринаесте по реду збирке песама Симона Грабовца *Дубока тишина* представља црно-бела фотографија детаља таласа умерено запенушане воде. Последње речени појам у директној је вези са дубином, док тишина имплицира потребу субјекта за одвајањем од свакодневице и за промишљањем исте. У стварности пуној тривијалији и

ефемерности, буке и непостижљиве брзине, оваква песничка књига има функцију враћања читаоца на темпо пулсирања бића који ће му омогућити да свет књижевног дела доживи у потпуности. Грабовчева руковет песама састоји се од седам циклуса неједнаке дужине („Дно душе”, „Мртва стрвина”, „Језички проблесци”, „Плес речи”, „Продужеци зрака”, „Изван видокруга” и „У себи”). Асоцијативне везе самих наслова упућују како на потребу лирског субјекта за дубљом самоспознајом тако и на потребу да се продре у језик. Због тога се лајтмотивски стваралачки поступак може сажети у појам трансценденталног – оног који прекорачује границе спознаје и задира у просторе метафизичког, али и метајезичког. У оваквом мисаоном корачању долазимо до парадокса према коме се лирски субјекат налази измештен од света са обе стране: са оне удаљене, непојмљиве „обичном” човеку, али и са оне невидљиве, иманентне, личне. Лирско „ја” је обгрлило свет.

Тишина је код Грабовца тесно скопчана са празнином. Ова пак семантички упућује на идентитет који се губи, на неместа, на одсутност, на испражњене просторе и одсуства значења. Да би се у фокус ставио Други (не-ја, жена или неки други ентитет), потребно је да се обрну елементи у бинарним опозицијама присутно/одсутно, односно доминирајуће/доминирано: „Био сам за тебе ваздух / пролазила си кроз мене / као да уопште не постојим / као да је цео простор / празан простор и да кроз њега / пролазиш само ти / [...]” („О зраку”). Овај поступак близак је таоистичком искуству празнине. У Грабовчевој поезији овај појам постаје естетски објекат. (Све)Присутно (песничко „ја”) ствара се од одсутног. Идентитет се тако парадоксално стиче у губљењу идентитета: „[...] / да ме прогута меки / топли глас / да ме одузме твоје / присуство / а обузме одсуство / буди / јер ја / тако само / јесам !!!” („Јесам”). Овде нећемо празнину (одсуство) брзоплето идентификовати са не-бићем, са ништавилком. Напротив, стихови упућују на потребу лирског субјекта за фузијом, која води ка идеалном диполу, љубавној синтези мушкарца и жене, ка хармонизованом, античком андрогину.

Када дубље сагледавамо сопство, не можемо да не приметимо да оно посрће, да у свој својој неодређености пропада у амбис и да се расејава. Поменуто Друго избацује из равнотеже „ја-које-пева”; оно попут сувог листа лелуја („Све је другачије”). Свако сопство је осуђено на самоћу, старење, опадање, декаденцију: „[...] оно незаборавно непознато / иза далеких брда / оно што вечито / подстиче пепео људске / дубоке / мрачне / потребе / у себе / да се / урушава // заувек !!!” („Дубока тишина”). Материја настаје из празнине, празнина испуњава већи део атома, у празнину се све, па и човек, враћа. Рушевине су транзитна фаза свега. Моћ зјапеће празнине је несагледива: „[...] / нисам ни слутио да се нешто такво слично / негде дубоко скрива и док нисам / закуцао на врата провалије

/ и лагано их гурнуо и / почео да пропадам док ме / нешто није шчепало
а да га / при том нисам видео / нисам веровао ни у себе / а камоли у њу
[...] / [...]” („Ганутљива песма”). Ничеанско загледавање у понор и инде-
терминисано пропадање у амбис са женом без тела (без руке) упућује
на неухватљивост смисла бивствовања, као и на имплицитно циничан
однос према свему што се декларише као вечно, трајно и транспарентно.

Насупрот празници, дистаници, ходу ка танатосу, налази се зову-
ћи ерос. Морфологија женског у поезији Симона Грабовца осцилира
између реалних жена и апстрактног принципа женског. У домен реалног
улази додир: „[...] / и да милују моју кожу / да као прозрак осветљавају
део / моје душе да твоја млечнобела / нека кожа милује моје / јагодице
/ [...]” („Друга реч”). Светло, као животни принцип, и еротично „расцве-
тавање”, које прати деловање женског принципа, садржаног индиректно
у симболу млека („млечнобела” кожа), наступа као део лирског *élan vital*-а.
Кроз лирски субјекат у овој песми, али и током значајног дела
збирке, пулсира јак либидо. Он се опет доводи у везу са дубином: „[...] /
да твој баршунасти глас / узбурка тело моје и да / оно проради као вул-
кан / да се од додира твојих / груди топим и испаравам / и да нестајем
сасвим као / да никада нисам ни / постојао / [...]”. Потреба за усхићењем,
чежња, води у потрагу за испуњењем. Разрешење проналазимо у поме-
нутој андрогинској конвергенцији два тела у једну душу. На другој
страни, у интровертној песничкој перспективи, осликано је мноштво
обезличених жена: „Било је дуго, дуго / ништа / па нешто касније ни-
једна / па се појавила једна / осредња па су дошле друге / разне безвезне
/ и онда још једна онако / па онда једна самосвесна што / успоставља кон-
тинуитете / па онда мноштво разних, / свакојакних, по свачијој / мери /
[...]” („Случајне заслуге”). У дијалектици између антонима детермини-
сано/индетерминисано, Грабовац посебно у свету предметности издва-
ја велике женске очи, показујући да се у овим сферама налази како
љубав тако и цели свет: „[...] / и сетио сам се да те нема / и да си једног
јутра које се мени / смрачило нестала / да су твоје велике зелене очи, /
управљене према мени / и да милују моју кожу / [...]” („Друга реч”).

У песничком ткиву спроводи се поступак преласка са тела-тела на
тело песме. И сама песма појединачно, али и збирка у целини функци-
онишу као органска форма. Песмин скелет, „мишиће”, кожу и остале
органа чине речи. То тело налази се у процесу плеса што нас наводи на
тврдњу да су певање и са њим скопчано мишљење и те како динамички
процес: „Обично реч плесачица кружи / унаоколо и чује се како зуји / и
њена садржина полако почне / да улази у приказ са / његове леве стране
и започиње / своју игру слова значења слика / праслика музике мењају-
ћи / правећи све једноставније а / сложеније облике обресе / фигуре
њених дубина висина / исцртавајући нетелесном / синтаксом / уздизања

и падова / комешање / мрвица – / остатака душе ///” („Плес речи”). Написана, песма живи независно од аутора, на шта нас упућује Бартова идеја о „смрти аутора”. Оно што Грабовчев поетички поступак издваја из стандардног процеса „отуђења” песме од аутора (јер се и сам аутор временом мења, па и поглед на сопствену поезију) јесте описивање процеса стварања, својеврсни антропопоезис. Тај процес остаје неухватљив и после настанка песме, односно, он се преноси на наредно стварање – дакле, живи и после „смрти аутора”. О том отпору свођења поетског на коначно и непроменљиво, сведочи и сам лирски субјекат у другом делу ове песме-диптиха: „Уместо тела склоп сила немогућих / Покрета отпора гравитацији, инерцији / И пркоса равнотежи био је на делу / вишедимензионални простор захваћен том / Енергијом осећањима облицима / Покрета и њиховим невероватним / Комбинацијама се завртео и заиграо / сасвим другачије нестајући заувек / [...]”. Стварање је у снажној вези са еротским, тако да се објект жеље, а то су и жена и песма и прелазни облик „песма-плесачица” нужно трансформише из песме у песму из циклуса у циклус. Оквире овим изразито динамичним метаморфозама дају аутопоетички и метапоетички искази унутар света *Дубоке џишине*.

Посебно доминантан слој у збирци чине песнички ауто- и метапоетички искази. Њихов диверзитет креће се од зачињања живота песме, начина исецања слике стварности и његовог уклапања у свет песме, преко флуидности песме и певања које се додирује у извесним моментима са аутоматским писањем, и иде до разматрања фактора повећавања ентропије песме, односно „загађења” песме сувишним речима и темама. Крхкост песме сагледавамо кроз њено „треперење” и проблематичност „рађања”: „[...] / простор затрепери / као ова песма / али песма се / не остави увек / [...]” („Све је другачије”). Семиосфера у којој настаје песма је више налик на непостојани мехур него на испуњену, тешку куглу. Изградња такве сфере одговара умешности осликавања песничке интиме. Емотивно трење које настаје између лирског субјекта и спољног света најбоље осликава проблем претварања слике стварности у песничку слику: „Како буквално исећи неку слику / стварности и уклопити је у ту / песму ево на пример овакву / на улици лежи батрга се у / крви човек борећи се за своју / душу (и нико му не прискаче) / [...]” („Мртва стрвина”). На снази, у овом конкретном случају, добија сликање немоћи песничког „ја” пред емотивно отупелом, неемпатичном, отуђеном масом људи.

„Рањивост” песме и свест о потреби исцрпног рада на сопственој поетици, лирски субјекат врло експлицитно показује: „Како неке ствари теме мотиви / да уђу у песму а да је не / оскрнавe како трава да пробије / кроз песму речи тему а да / не буде заливена киселом кишом / начета загађеном земљом како / свеж и опојни ваздух да проструји / а да не опогани њу / самоу смогом издувним гасовима / и другим небеским и

земаљским / зрачењима [...] / [...]” („Мртва стрвина”). Вишак речи исказан је нобјектима, са-датостима које у модусу не-супротстављајуће презентности лебде. Овде су нобјекти редувантне речи које „контаминирају” биће песме. Песма се клеће до своје суштине: материјала може бити много, а вештина је у длету – селекцији, сецирању и одбацавању.

Лирски субјекат се, осим са некњижевним светом упитне етичности и тешкоћама које прате стварање, носи и са аксиолошки проблематичним књижевнокритичарским судовима: „[...] / мада је нов / он ти неће донети ништа / као и овај ’новији’ приступ / снижавања поједностављивања / свођења / песничког језика да би / професорка критика / др-ића и кољеновића / нешто запазила / [...]” („Мртва стрвина”). Поезија није кабинетска, ларпурлартистичка творевина. Она настаје из неочекиваног, дубоког, промишљеног: „[...] / вратити на њиву међу говеда / онда отићи до риба / и крокодила и / са мехуром потонути / кроз растреситу земљу / и воду до / глиба / глине и / тамо пронаћи / дашак / песме !!!” („Резервни положај”). Овакав поетички кредо видимо и у песми „Земљотрес”, где лирски субјекат сведочи о мучнини стварања, избегавању помодних трендова савремене српске поезије и потреби да се у себе зарони и извуче поетичка есенција која плени искреношћу и значењем, а не слепом потребом за оригиналношћу, триковима и звучањем. Песник је, што можемо да видимо и у завршној песми „Дубоко у себи”, дијагностичар сопствених унутрашњих потреса који могу у секунди, попут ефекта лептира, да промене потпуно песничку визуру стварности, а самим тим и да пресудно предодреде даљи поетички развој сопства-које-пише.

Да резимирамо: поезија Симона Грабовца у збирци *Дубока њишина*, ма колико била склона парадоксима, описима губљења у језику и имагинарним просторима, те онтолошкој релативности у сваком смислу, у себи садржи доминантну потребу за систематизовањем досадашњих животних искустава: како оних свакодневних, реалних тако и оних фиктивних, поетичких. Реализација таквих хтења из младалачке турбулентности, узбурканости води ка мудрости и смирености, ка менталној бонаци – песничкој атараксији.

Др Владимир Б. ПЕРИЋ

научни сарадник

Музичка школа „др Милоје Милојевић”, Крагујевац

професор српског језика и књижевности

vladimirperic99@gmail.com